

Curriculum Blueprint Design:

การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตรสถานศึกษา
เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21



หนังสือเล่มนี้
เหมาะสำหรับ
ครูและผู้บริหารสถานศึกษา
นักวิชาการด้านหลักสูตร
นักศึกษาคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์
ผู้สนใจพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ



อาจารย์เป็ยก:
อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์

ปริญญาเอก (กำลังศึกษา): กศ.ด. หลักสูตรและการสอน
ปริญญาโท: ค.ม. หลักสูตรและการสอน
ปริญญาตรี: พร.บ. ปรัชญา เกียรตินิยมอันดับ 2

Curriculum Blueprint Design: การออกแบบพิมพ์เขียว หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

หนังสือเล่มนี้ นำเสนอแนวคิด
“Curriculum Blueprint Design”
ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ที่เชื่อมโยงสมรรถนะผู้เรียน การออกแบบการเรียนรู้
และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ

อภินันท์ สิริรัตนจิตต์

รายการบรรณานุกรม

อภินันท์ สิริรัตนจิตต์. (2569). **Curriculum Blueprint Design: การออกแบบ
พิมพ์เขียวหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.**
สงขลา: AP Book and Infopreneur.

พิมพ์ครั้งที่ 1: มีนาคม 2569

จำนวน 214 หน้า

สงวนสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ห้ามคัดลอก
ทำซ้ำ ดัดแปลง หรือนำส่วนหนึ่งส่วนใดในนวนิยายไปเผยแพร่ต่อโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก
เจ้าของผลงาน การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นการกระทำที่มีความผิดทางกฎหมาย

คำนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญความท้าทายครั้งสำคัญ โลกแห่งความรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับ “หลักสูตร” ไม่อาจยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมที่เน้นเพียงเนื้อหาวิชา หากแต่ต้องพัฒนาไปสู่หลักสูตรที่มุ่งสร้างสมรรถนะ ความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาถือเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาและครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจำนวนมากไม่น้อยยังประสบความท้าทายในการออกแบบหลักสูตรให้มีความเชื่อมโยงระหว่าง **เป้าหมายการเรียนรู้ สมรรถนะของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล** อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้หลักสูตรบางส่วนยังคงอยู่ในลักษณะของ “เอกสาร” มากกว่าจะเป็น “เครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง”

หนังสือเล่มนี้ ได้นำเสนอแนวคิด **Curriculum Blueprint Design : การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตร** ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้าง “ภาพรวมของหลักสูตรทั้งระบบ” ผ่านการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรที่เชื่อมโยงองค์ประกอบสำคัญทั้งหมดเข้าด้วยกันอย่างมีทิศทาง เปรียบเสมือนการสร้างพิมพ์เขียวก่อนการก่อสร้างอาคาร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีความชัดเจน เป็นขั้นตอน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาไทย โดยแนวคิดดังกล่าวได้สังเคราะห์จากทฤษฎีและแนวคิดด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น Ralph Tyler ผู้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงวัตถุประสงค์ แนวคิดการออกแบบย้อนกลับของ Grant Wiggins และ Jay McTighe ตลอดจนแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของ Jean Piaget และแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb แล้วนำมาบูรณาการกับแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะและบริบทการจัดการศึกษาของประเทศไทย

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นทั้ง **แนวคิดทางทฤษฎีและเครื่องมือเชิงปฏิบัติ** สำหรับครู ผู้บริหารสถานศึกษา นักพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านการศึกษา ในการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต

หากแนวคิด **Curriculum Blueprint Design** ในหนังสือเล่มนี้สามารถช่วยให้ครูไทยมองเห็น “ภาพรวมของหลักสูตร” อย่างชัดเจน และสามารถพัฒนาหลักสูตรที่สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนได้ นั่นย่อมถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่สุดของหนังสือเล่มนี้

ด้วยความปรารถนาดีจากใจ

อาจารย์เปี้ยก :
อภินันท์ สิริรัตนจิตต์
มีนาคม 2569

เปิดเรื่อง

แนวโน้มการใช้ Curriculum Blueprint Design
การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
ในศตวรรษที่ 21 สำหรับประเทศไทย

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และตลาดแรงงาน ทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างยืดหยุ่น

แนวคิด **Curriculum Blueprint Design (CBD)** หรือการออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตร เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบ ชัดเจน และสามารถเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยในบริบทของประเทศไทย การออกแบบหลักสูตรด้วยแนวคิดพิมพ์เขียวหลักสูตรสามารถช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และความต้องการของผู้เรียนในอนาคต

1. แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรของโลก

ระบบการศึกษาทั่วโลกกำลังปรับเปลี่ยนจาก หลักสูตรเน้นเนื้อหา (Content-Based Curriculum) ไปสู่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ซึ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง แนวโน้มสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรในระดับนานาชาติ ได้แก่

1.1 **การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ** หลักสูตรมุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

1.2 **การศึกษาที่ยืดหยุ่น (Flexible Education)** การศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบออนไลน์ และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล

1.3 การใช้เทคโนโลยีและ AI ในการเรียนรู้ เทคโนโลยีดิจิทัล และ ปัญญาประดิษฐ์กำลังมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ เช่น การสร้างสื่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และการปรับการเรียนรู้เฉพาะบุคคล

2. แนวคิด Curriculum Blueprint Design

Curriculum Blueprint Design เป็นกระบวนการออกแบบหลักสูตรที่กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร โดยองค์ประกอบสำคัญของพิมพ์เขียวหลักสูตร ได้แก่

| องค์ประกอบ | ความหมาย |
|--------------------|--------------------------------|
| สมรรถนะ | ความสามารถของผู้เรียน |
| ผลลัพธ์การเรียนรู้ | สิ่งที่ผู้เรียนต้องสามารถทำได้ |
| หน่วยการเรียนรู้ | โครงสร้างเนื้อหา |
| วิธีการสอน | แนวทางการจัดกิจกรรม |
| การประเมินผล | วิธีวัดสมรรถนะ |

กระบวนการออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตรช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ

3. การออกแบบหลักสูตรเพื่อการศึกษาที่ยืดหยุ่น

การศึกษาที่ยืดหยุ่นเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง โดยลักษณะสำคัญของหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ได้แก่

3.1 การเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น โครงการ การทดลอง และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

3.2 การเรียนรู้เฉพาะบุคคล ครูสามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน เช่น การเรียนรู้ตามระดับความสามารถ และการเลือกหัวข้อโครงการ

3.3 การบูรณาการข้ามศาสตร์ การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงความรู้จากหลายสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์กับเทคโนโลยี และภาษาไทยกับสังคมศึกษา

4. การประยุกต์ใช้ Curriculum Blueprint Design ในประเทศไทย

การนำแนวคิดพิมพ์เขียวหลักสูตรมาใช้ในประเทศไทยสามารถดำเนินการได้ในระดับโรงเรียน โดยมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์บริบท วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน โรงเรียน และชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดสมรรถนะ กำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เช่น

การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ กำหนดหัวข้อการเรียนรู้ กิจกรรม

และภาระงานของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบการประเมิน กำหนดวิธีการประเมินที่สามารถสะท้อน

สมรรถนะของผู้เรียน เช่น การประเมินจากผลงาน การนำเสนอ และการสังเกต

พฤติกรรม

5. ประโยชน์ของ Curriculum Blueprint Design การใช้พิมพ์เขียว

หลักสูตรมีประโยชน์หลายประการ ได้แก่

5.1 ช่วยให้การออกแบบหลักสูตรมีความชัดเจน ครูสามารถเห็นภาพรวมของหลักสูตรได้อย่างเป็นระบบ

5.2 ช่วยเชื่อมโยงองค์ประกอบของหลักสูตร พิมพ์เขียวหลักสูตรช่วยให้มีความชัดเจนเรื่องสมรรถนะ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลที่มีความสอดคล้องกัน

5.3 ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

6. แนวโน้มการใช้ Curriculum Blueprint Design ในอนาคต

ในอนาคต การออกแบบหลักสูตรด้วยแนวคิดพิมพ์เขียวหลักสูตรจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผสมผสานกับเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การใช้ AI ช่วยออกแบบหลักสูตร การสร้างหลักสูตรที่ปรับตามผู้เรียน และการพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับทักษะอนาคต โดยแนวโน้มเหล่านี้จะช่วยทำให้ระบบการศึกษามีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป Curriculum Blueprint Design เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดพิมพ์เขียวหลักสูตรในประเทศไทยจะช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรด้วยแนวคิด Curriculum Blueprint Design จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมแห่งอนาคต

แนวคิดสำคัญหรือมโนทัศน์ของหนังสือเล่มนี้

Curriculum Blueprint Design (CBD) หรือ การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตร สามารถพัฒนาเป็น ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ ที่เหมาะกับบริบทประเทศไทยได้ดีมาก โดยเฉพาะการทำ **หลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น (Flexible School Curriculum)** และสอดคล้องกับแนวคิด การศึกษาฐานสมรรถนะที่กำลังขับเคลื่อนอยู่ โดยมีแนวคิดสำคัญหรือมโนทัศน์ 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่

1. แนวคิดทฤษฎีของ CBD
2. ฐานทฤษฎีที่ใช้รองรับ
3. โครงสร้างหนังสือพร้อมขั้นตอนและแบบฟอร์ม

1. แนวคิดทฤษฎีใหม่

ทฤษฎี “Curriculum Blueprint Design (CBD)”

นิยามแนวคิด

Curriculum Blueprint Design คือ กระบวนการออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยใช้ “พิมพ์เขียวหลักสูตร” เป็นแผนผังเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยง เป้าหมายสมรรถนะ เนื้อหา การเรียนรู้ การประเมินผล และบริบทของผู้เรียน เพื่อให้เกิดหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ปรับใช้ได้จริง และตอบโจทย์อนาคต

แนวคิดสำคัญของ Curriculum Blueprint Design (CBD)

1. เห็นภาพหลักสูตรทั้งระบบ (Whole Curriculum Architecture)
2. เชื่อมโยงสมรรถนะ → การเรียนรู้ → การประเมิน
3. ออกแบบจากปลายทาง (Backward Design)
4. ยืดหยุ่นตามบริบทโรงเรียน
5. ใช้ข้อมูลจริงในการออกแบบ

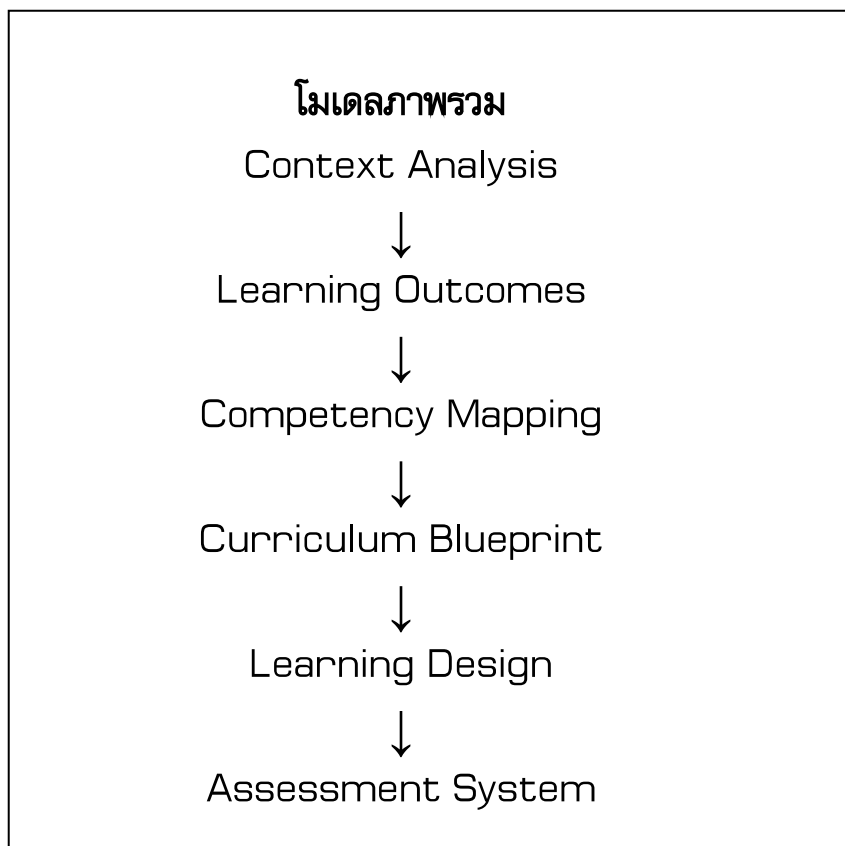
2. ฐานทฤษฎีที่ใช้รองรับ Curriculum Blueprint Design (CBD)

ทฤษฎี CBD เกิดจากสังเคราะห์หลายทฤษฎีหลัก ดังตาราง

| ฐานทฤษฎี | แนวคิดสำคัญ | สิ่งที่นำมาใช้ใน CBD |
|--|---|---------------------------------|
| Tyler Model ของ Ralph Tyler | เป้าหมาย → ประสิทธิภาพ → การจัดประสิทธิภาพ → การประเมิน | โครงสร้างพื้นฐาน ของหลักสูตร |
| Backward Design ของ Grant Wiggins และ Jay McTighe | เริ่มจากผลลัพธ์การเรียนรู้ | ออกแบบ สมรรถนะก่อน |
| Constructivism ของ Jean Piaget | ผู้เรียนสร้างความรู้เอง | การออกแบบ กิจกรรม |
| Experiential Learning ของ David Kolb | การเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ | การเรียนรู้เชิง สถานการณ์ |
| Competency-Based Education | เน้นสมรรถนะ | โครงสร้างผลลัพธ์ หลักสูตร |
| Systems Theory ของ Ludwig von Bertalanffy | ระบบเชื่อมโยงกัน | มองหลักสูตรเป็น ระบบ |
| Outcome-Based Education ของ William Spady | การออกแบบจากผลลัพธ์ | ตัวชี้วัดผลลัพธ์ |

3. โมเดลทฤษฎีใหม่ CBD Model: Curriculum Blueprint Design Model มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. วิเคราะห์บริบท (Context Analysis)
2. กำหนดผลลัพธ์หลักสูตร (Learning Outcomes)
3. ออกแบบสมรรถนะ (Competency Mapping)
4. สร้างพิมพ์เขียวหลักสูตร (Curriculum Blueprint)
5. ออกแบบการเรียนรู้ (Learning Design)
6. ออกแบบการประเมิน (Assessment System)



สารบัญ

| | |
|---|----------|
| คำนำ | vi |
| เปิดเรื่อง | vii |
| แนวคิด/มโนทัศน์หนังสือเล่มนี้ | x |
| สารบัญ | xiii |
| ความนำ | 1 |
| บทที่ 1 | |
| การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 | 3 |
| การเปลี่ยนแปลงของโลกและผลกระทบต่อหลักสูตร | 4 |
| แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 | 4 |
| ความจำเป็นของหลักสูตรสถานศึกษาในบริบทประเทศไทย | 5 |
| แนวคิดพิมพ์เขียวหลักสูตร (Curriculum Blueprint) | 6 |
| ความสำคัญของการออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตร | 6 |
| บทที่ 2 | |
| แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร | 8 |
| ความหมายของหลักสูตร | 8 |
| แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบดั้งเดิม | 9 |
| แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบอุปนัย | 9 |
| แนวคิดหลักสูตรเชิงประสบการณ์ | 10 |
| ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ | 10 |
| แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ | 10 |
| แนวคิดการออกแบบหลักสูตรจากผลลัพธ์การเรียนรู้ | 11 |
| แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ | 11 |
| โมเดลทฤษฎี Curriculum Blueprint Design (CBD) | 13 |

บทที่ 3

| | |
|--|-----------|
| โมเดลทฤษฎี Curriculum Blueprint Design | 16 |
| แนวคิดพื้นฐานของ Curriculum Blueprint Design | 16 |
| องค์ประกอบของโมเดล Curriculum Blueprint Design | 17 |
| กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามโมเดล CBD | 17 |
| Framework โมเดลทฤษฎี Curriculum Blueprint Design | 19 |

บทที่ 4

| | |
|--|-----------|
| การสร้าง Curriculum Blueprint | 23 |
| ความหมายของ Curriculum Blueprint | 23 |
| หลักการสำคัญของการสร้าง Curriculum Blueprint | 24 |
| องค์ประกอบของ Curriculum Blueprint | 24 |
| ขั้นตอนการสร้าง Curriculum Blueprint | 24 |
| การนำ Curriculum Blueprint ไปใช้ | 26 |
| Blueprint Template 20 แบบฟอร์ม | 27 |

บทที่ 5

| | |
|--|-----------|
| กระบวนการออกแบบ Curriculum Blueprint | |
| สำหรับหลักสูตรสถานศึกษา | 34 |
| การวิเคราะห์บริบทหลักสูตร | 34 |
| การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) | 37 |
| การออกแบบสมรรถนะหลักสูตร | 37 |
| การสร้าง Curriculum Blueprint | 38 |
| ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา (ตัวอย่าง) | 39 |

บทที่ 6

| | |
|---|-----------|
| การออกแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ | 41 |
| (Competency-Based Learning Design) | |
| หลักการของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ | 42 |
| ขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ | 42 |
| การจัดการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning | 42 |

| | |
|---|-----------|
| การจัดการเรียนรู้แบบ Situation-Based Learning | 43 |
| การจัดการเรียนรู้แบบ Inquiry Learning | 44 |
| การประเมินผลในการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ | 45 |
| บทที่ 7 | |
| การประเมินผลสมรรถนะ | 47 |
| (Competency-Based Assessment) | |
| แนวคิดการประเมินผลสมรรถนะ | 47 |
| การประเมินแบบ Authentic Assessment | 48 |
| การประเมินแบบ Performance Assessment | 49 |
| การเชื่อมโยงการประเมินกับตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลาง 2551 | 51 |
| ตัวอย่างการประเมินสมรรถนะในหน่วยการเรียนรู้ | 52 |
| บทที่ 8 | |
| การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) | 54 |
| แนวคิดการนำหลักสูตรไปใช้ | 54 |
| การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ | |
| (Professional Learning Community: PLC) | 55 |
| การใช้กระบวนการ Lesson Study | 56 |
| การพัฒนาครู (Teacher Professional Development) | 56 |
| แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ | 57 |
| ภาคผนวก | 59 |
| ชุดเครื่องมือ (Toolkit) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา | 59 |
| ตัวอย่างการออกแบบหลักสูตรด้วย Curriculum Blueprint Design | |
| โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยทักษิณฝ่ายประถม ระดับประถมศึกษา | 68 |

| | |
|--|-----|
| แนวคิดใหม่ AI-Assisted Curriculum Blueprint | 99 |
| นวัตกรรมใหม่ | 107 |
| การจัดการชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในยุค AI | 115 |
| ยกระดับหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยสู่อนาคต | 122 |
| Thailand Curriculum Blueprint Model | |
| โมเดลพิมพ์เขียวหลักสูตรของประเทศไทย | 123 |
| Thai Flexible Education Framework | |
| กรอบการศึกษาที่ยืดหยุ่นของประเทศไทย | 126 |
| Roadmap การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนไทย 10 ปี | 128 |
| โมเดล Blueprint Learning Ecosystem Model | |
| ระบบนิเวศการเรียนรู้บนฐานพิมพ์เขียวหลักสูตร | 130 |
| อนาคตการศึกษาระดับฐานสมรรถนะของประเทศไทย | 134 |
| แผนภาพโมเดลหลักของหนังสือ | 138 |
| ส่วนเสริมสำคัญของหนังสือ Curriculum Blueprint Design | 149 |
| อ้างอิง | 157 |
| บทส่งท้าย | |
| พิมพ์เขียวหลักสูตร : เส้นทางใหม่ของการพัฒนาการศึกษาไทย | 160 |
| เกี่ยวกับผู้เขียน | 162 |

“หลักสูตรที่ดีไม่ใช่เพียงสิ่งที่เขียนไว้ในเอกสาร
แต่คือพิมพ์เขียวที่ออกแบบอนาคตของผู้เรียน”

ความนำ

หลักสูตรกับการเปลี่ยนผ่านของการศึกษาไทย

ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา “หลักสูตร” ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมโลกก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักสูตรแบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียวเริ่มไม่เพียงพอต่อการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคต

แนวโน้มการศึกษาร่วมสมัยจึงมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในลักษณะ “สมรรถนะ” (Competency) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาและดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวทำให้การออกแบบหลักสูตรจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการจัดเนื้อหาเป็นรายวิชา ไปสู่การออกแบบโครงสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ในประเทศไทย แม้ว่าจะมีการส่งเสริมแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนจำนวนมากไม่น้อยยังเผชิญปัญหาในการออกแบบหลักสูตรให้เชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เช่น การกำหนดสมรรถนะ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการประเมินผลที่สอดคล้องกัน

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่สถานศึกษาต้องการไม่ใช่เพียง “หลักการ” ทางหลักสูตรเท่านั้น แต่ต้องการ เครื่องมือในการออกแบบหลักสูตรที่ชัดเจน เป็นขั้นตอน และสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งแนวคิด Curriculum Blueprint Design (CBD) จึงถูกนำเสนอขึ้นเพื่อเป็นกรอบแนวคิดใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้แนวคิดของ “พิมพ์เขียว” (Blueprint) เป็นเครื่องมือในการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เปรียบเสมือนการวางแผนการก่อสร้างอาคาร ซึ่งต้องมีแบบแปลนที่ชัดเจนก่อนลงมือสร้างจริง

การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตรจะช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

- ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร
- สมรรถนะของผู้เรียน
- โครงสร้างรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้
- วิธีการจัดการเรียนรู้
- ระบบการประเมินผล

เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ หลักสูตรจะไม่ใช่เพียงเอกสารเชิงนโยบาย แต่จะกลายเป็น แผนการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในห้องเรียน

หนังสือเล่มนี้จึงมุ่งนำเสนอทั้งแนวคิดเชิงทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติในการออกแบบหลักสูตรตามแนวคิด Curriculum Blueprint Design พร้อมทั้งแบบฟอร์ม เครื่องมือ และตัวอย่างที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในบริบทของประเทศไทย

บทที่ 1

การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคม หลักสูตรจึงถือเป็นหัวใจของระบบการศึกษา เพราะเป็นกรอบกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ในอดีตหลักสูตรมักถูกออกแบบโดยเน้นเนื้อหาวิชาความรู้เป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของโลกการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การสื่อสารไร้พรมแดน และสังคมฐานความรู้ ล้วนส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนหรือในตำราเรียนอีกต่อไป ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้จำนวนมหาศาลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้บทบาทของครูและหลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปสู่การเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดด้านหลักสูตรจึงเริ่มเปลี่ยนจาก **หลักสูตรที่เน้นเนื้อหา (Content-Based Curriculum)** ไปสู่ **หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum)** ซึ่งมุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง โดยในบริบทของประเทศไทย การปฏิรูปการศึกษาหลายช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบว่าการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาหลายแห่งยังขาดเครื่องมือและแนวทางที่เป็นระบบ ส่งผลให้หลักสูตรบางส่วนยังคงมีลักษณะเป็นเพียงเอกสารเชิงนโยบาย มากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

แนวคิด **Curriculum Blueprint Design** หรือ **การออกแบบพิมพ์เขียวหลักสูตร** จึงถูกเสนอขึ้นเพื่อเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร โดยมุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างหลักสูตรที่เชื่อมโยงองค์ประกอบสำคัญทั้งหมดของการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เปรียบเสมือนการสร้างพิมพ์เขียวก่อนการก่อสร้างอาคาร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีทิศทางที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

1.1 การเปลี่ยนแปลงของโลกและผลกระทบต่อหลักสูตร

โลกในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะสำคัญหลายประการที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ และการเชื่อมโยงของสังคมโลก

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้รูปแบบการทำงานและการดำรงชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หลายอาชีพในอดีตถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี ขณะเดียวกันก็เกิดอาชีพใหม่ที่ต้องการทักษะที่แตกต่างจากเดิม เช่น การคิดเชิงระบบ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างนวัตกรรม

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียน จากการเน้นการจดจำความรู้ ไปสู่การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และองค์การระหว่างประเทศหลายแห่งได้เสนอกรอบทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความหมายต่อผู้เรียน

1.2 แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การมุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน

การศึกษายุคใหม่ให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะซึ่งกำลังได้รับความสนใจในหลายประเทศทั่วโลก